

Les accions punitives físiques: una perspectiva intercultural

Introducció

La disciplina escolar torna a estar de moda, tot i que podríem dir que mai no ha deixat de ser-ho. Al marge de les tendències, és interessant ressaltar la importància que aquesta ha tingut i té per a la gestió de l'aula. En el nostre país torna a estar en ple apogeu, sobretot a partir de la reforma educativa. D'interès pel tema i de les confusions que aquesta té en comparar-se-la al càstig, deriva la nostra motivació per l'estudi del càstig corporal, com a mètode que encara sobreviu en alguns sectors de certes societats, utilitzant-se per a frenar comportaments molestos. És per això que, tot i que sembli una estratègia desterrada, la realitat és molt diferent.

Cal comentar que els mètodes disciplinaris tradicionals han inclòs reforços per a augmentar els comportaments considerats com a correctes, i càstig, per a no acceptar-ne altres. És important a més diferenciar que, tot i que s'utilitzin els termes disciplina i càstig com a sinònims, es tracta de dos conceptes independents. La disciplina escolar segons Emmer, citat en Genovard, C.; Gotzens, C. (1990), fa referència "al nivell de comportament adequat dels alumnes, que inclou la realització d'activitats orientades a la tasca instruccional i l'absència de comportaments que distorsioni el funcionament del grup", mentre que el càstig seria tota estimulació desagradable encaminada a obligar un individu a què modifiqui el seu comportament en un sentit determinat desitjable.

També es considera de summa rellevància concretar que, tot i que es té consciència que els reforços són més efectius, les pràctiques punitives amb els nens (tant verbals com físiques) existeixen encara, i fins i tot en alguns països, com es veurà més endavant, el càstig corporal és utilitzat amb convicció. És per això que en aquest article, s'ha considerat oportú descriure el concepte de càstig corporal o físic, diferenciant-lo del d'abús físic, termes que a vegades s'utilitzen simultàniament de forma errònia. L'article també parteix de la descripció dels factors contextuals i ambientals que es troben relacionats amb el tema, així com analitza i compara l'ús del càstig físic en diferents països.

Les pràctiques punitives amb els nens existeixen encara, i fins i tot en alguns països, el càstig corporal és utilitzat amb convicció

El concepte de càstig corporal

El càstig corporal o també anomenat càstig físic, és una estratègia per a frenar els comportaments considerats com a molestos¹. Aquest tipus d'estratègia, tot i haver estat aplicada durant segles per mestres, pares i educadors, avui dia i

concretament en la nostra societat, ha quedat relegat a un últim lloc, i en algunes societats fins i tot il·legalitzada. Però encara no podem deixar de parlar-ne, ja que en certs llocs encara es defensa i s'utilitza com a estratègia d'inhibició de comportaments molestos. Per tant no tindria interès si es tractés de casos aïllats en els que certes persones ho utilitzen puntualment.

En un dels pocs estudis que existeix sobre la història del càstig, (Torrecilla; 1998), s'ha pogut comprovar que el càstig corporal ha fet un intent de desaparició al llarg de les últimes dècades, però que en molts llocs encara actualment no ha desaparegut i el que és més, certs professionals i pares ho consideren essencial com a estratègia per a eliminar els comportaments disruptius. Tot i que semblava contradictori, malgrat la gran quantitat de literatura dedicada a criticar l'ús d'aquest procediment, en alguns països s'han establert formes de control en relació amb la seva aplicació. Segons Genovard, Gotzens i Motané (1987), el càstig corporal en l'actualitat no es considera adequat, i en tot cas si s'hagués d'aplicar seria en casos en què el subjecte no comprèn, ateses les seves pròpies deficiències, altres tècniques inhibitories o quan el comportament dut a terme impliqui un alt grau de perill. Això ens dóna una perspectiva diferent de l'ús indiscriminat del càstig físic.

Diferències terminològiques entre càstig corporal i abús físic

Aquest abús s'ha emmascarat sota l'aparença de formes eficaces i necessàries de disciplina

És evident que sempre hi ha hagut alguns adults que han abusat d'alguns nens o joves però, històricament, i tal com s'ha recollit en diferents lectures sobre la història del càstig escolar, part d'aquest abús s'ha emmascarat sota l'aparença de formes eficaces i necessàries de disciplina. Així doncs, les baralles, els comportaments d'abús social, d'uns escolars envers els altres, dels escolars envers els seus professors, i fins i tot en alguns països dels professors envers els seus alumnes, fan d'aquest un problema que sempre ha existit. El cert és que fins fa ben poc no hem estat sensibles a la seva importància i les seves conseqüències, potser sobretot perquè parlar d'aquest tipus de temes ens produeix cert refús o por a la crítica.

La societat ha estat molt tolerant cap a comportaments i actituds que els més forts han utilitzat contra els més febles, sense plantejar-se de forma concreta aquest fet. Amb tot això, i segons Wissow & Rater (1994) citats en Mahmoud, Randa; Salah-El-Din, Medhat; Ibrahim, Mohamed (1998), no hi ha una clara distinció entre càstig físic i abús físic. Tot i que segons aquests autors càstig corporal no és sinònim de maltractament infantil. Serà interessant, doncs, que contemplem diferents punts de vista en relació amb aquesta terminologia. També caldria destacar que, tot i que durant anys s'ha investigat sobre els abusos físics dels nens, realment és poc conegut el que és permisible com a càstig físic i el que actualment és abús, és a dir, on es troba el límit entre aquests dos conceptes. Així, l'abús físic ha estat definit com a: "crueltat amb els nens

amb específic interès individual maliciós i deliberant i infligeix innecessàriament càstig sever corporal o sofriment físic als nens". (Widam, 1989 citat en Whipple, Ellen. E & Richey; Cheryl A, 1997).

Malgrat això s'ha continuat abusant en alguns llocs dels nens, pegant-los i justificant-se en nom del càstig corporal. L'últim cas el trobem en la mare americana que pega fort la seva filla de 4 anys al pàrquing. Les càmeres ho van gravar i les imatges van ser difoses per tot el país. Però hem de considerar això com un error². La percepció pública sobre què constitueix càstig físic i abús físic també varia. El càstig corporal ha estat emmascarat incloent formes de parentiu com a *violència severa*, el que pot arribar a ser abús i així confondre's. Així, mentre la percepció per a uns sobre el càstig físic és la d'un aspecte positiu que proveeix els nens amb l'estructura necessària per a créixer, per a altres involucra dany i ensenya al nen qui estan revestits de poder poden forçar els altres a obeir. Això ens fa palès un cop més les diferències en les percepcions entre la població.

El càstig corporal ha estat emmascarat incloent formes de parentiu com a *violència severa*, el que pot arribar a ser abús i així confondre's

Relacionat amb tot això, trobem el problema de què certs pares i professors utilitzen o han utilitzat el càstig corporal llargament perquè estan irritats i frustrats, no perquè ho considerin com a apropiat. Aquí és quan comencem a parlar d'abús físic en els nens. Així doncs, podem considerar l'assot i la bufetada com a formes de càstig físic i no com a abús, ja que com hem vist la diferència entre aquests dos està en: la intensitat (l'existència o no de lesions derivades de la violència exercida) i la intenció (ja que suposadament la intenció del qui maltracta no és educar). Tot això ens porta a contemplar una sèrie de factors contextuals o variables vinculades i associades amb l'ús del càstig físic que es descriuen a continuació.

Factors contextuals i ambientals relacionats amb el càstig corporal

Els conceptes anteriorment explicats es poden matisar si es valora el context, l'ambient com a recursos, nivells d'estrès familiar, característiques de personalitat, valors culturals, religiosos i normes. Així, segons Mash, Johnston & Kovitz (1983); Whipple & Webster-Stratton (1991) citats en Whipple, Ellen. E & Richey, Cheryl A (1997), els alts nivells d'estrès familiar estan associats amb l'abús dels nens, especialment quan combina amb comportament difícil en el nen.

En l'estudi de Kennedy, Janice H. (1995) es va proposar identificar factors associats amb l'ús del càstig corporal a les escoles. Es va establir la hipòtesi que *l'educació, l'experiència amb els nens i la història de rebre el càstig corporal* estarien relacionades amb les actituds sobre l'efectivitat i ús del càstig corporal. Una de les troballes estava relacionada amb la història del mateix administrat pels pares. Rebre més càstig físic en la infància, s'associa

amb més acceptació de formes de càstig tan emocional com físic. En aquest mateix estudi es va trobar que un 83% dels professors consideraven que el càstig corporal era efectiu en el manteniment de la disciplina i un 73% va sentir que tenia efectes positius en la moral del professor.

Altres estudis han arribat a determinar alguns factors *com l'experiència amb nens o experiències específiques educacionals amb el control dels mateixos*, com a creences sobre l'efectivitat del càstig corporal i el seu ús, per exemple, trobem l'estudi de Showers & Johnson (1984) citat en Kennedy, Janice H. (1995). Però seria interessant examinar altres factors que influeixen les actituds pel que fa a això. És important recordar que els estudis assenyalats mostren una tendència d'un grup específic en un context concret, de manera que hem de fugir de generalitzacions.

La *religió*, per exemple, és un altre factor a tenir en compte. Les dades obtingudes en alguns estudis, bàsicament d'EUA, han fet palès que els evangelistes o protestants conservadors eren amb més probabilitat defensors de la pallissa que altres grups religiosos. Ellison & Sherkat (1993); Wiehe (1990) citats en Flynn, Clifton P. (1996).

La història
intergeneracional
d'estils
agressius,
creences,
religiositat i
acceptació
cultural
correlacionen
amb l'ús del
càstig corporal

L'*ètnia* i l'*estatus socioeconòmic* també han estat factors a tenir en compte. Algunes de les investigacions han descobert una actitud favorable envers la pallissa dins dels afroamericans. Lassiter, 1987 citat en Flynn, Clifton P, 1996, i estudis del mateix Flynn, Clifton P, 1998, argumenten que això pot ser degut a l'estrès que produeix ser negre en una societat blanca i hostil. L'*estatus socioeconòmic* també ha estat estudiat relacionant classe social i ús de la pallissa. Segons evidencien resultats recents, (Ellison & Sherkat, 1993; Flynn, 1994 citats en Flynn, Clifton P, 1996), l'educació més que els ingressos o l'ocupació, és la dimensió clau de l'estatus socioeconòmic que es relaciona amb les actituds pel que fa a la pallissa. Tot això indica que la història intergeneracional d'estils agressius, creences, religiositat i acceptació cultural correlacionen amb l'ús del càstig corporal.

Les persones que utilitzen pràctiques punitives creuen en sistemes de control autoritaris i creuen que el càstig físic és el camí per a corregir el comportament disruptiu. Tot i que també cal dir, com s'ha comentat anteriorment, que aquests factors tot i haver estat estudiats i en el seu cas comprovats, són de difícil generalització en el nostre país, per la qual cosa, sembla interessant en aquest punt fer una anàlisi des d'una perspectiva transcultural sobre l'ús i la percepció que els ciutadans de diferents països tenen sobre el càstig físic, tant en l'àmbit d'ús familiar com a escolar. Aquesta anàlisi reflectirà a partir d'elements comparatius com responen les institucions educatives davant aquest fenomen tan defensat per uns sectors de la societat i, alhora, tan recriminat per altres. Així doncs, passem a comentar com interpreten certs països aquest tipus d'estratègies.

El càstig corporal en diferents països

Tot i que podem constatar aquest aspecte com a factor ambiental, s'ha considerat interessant incloure'l en un apartat posterior. Per les seves característiques i basant-nos en la informació facilitada per la diversa literatura consultada es poden establir diferents elements comparatius. Un dels elements claus ha estat comprovar que el càstig corporal és utilitzat àmpliament en algunes escoles de diferents països per a disciplinar els estudiants la conducta dels quals no respon a l'estàndard desitjat per les institucions educatives. És important destacar que aquest tipus d'accions no és exclusiu únicament de països en vies de desenvolupament. Així doncs, es presenta a continuació uns exemples de diferents països on actualment encara recolzen el càstig corporal.

Països en els quals encara regeix el càstig físic

Estats Units d'Amèrica

Als EUA³ el càstig corporal està profundament arrelat en la cultura americana. La legislació dura i les tradicions religioses en aquest país donen suport a l'ús del càstig físic als nens, tant a casa com a l'escola. Observant això, no ha de sorprendre que l'ús del càstig corporal a casa sigui vist d'una manera natural en la societat americana. Segons Straus & Kontor (1994) citats en Mahmoud, Randa; Salah-El-Din, Medhat; Ibrahim, Mohamed (1998), al voltant d'un 90% dels nens se sotmeten a alguna forma de càstig corporal, i, al seu torn, gairebé la meitat d'adults han rebut càstig físic quan eren nens.

Tot i que el càstig corporal a l'escola va ser prohibida en 20 Estats (al març de 1990), continua sent la segona forma més freqüent d'ús com a mitjà per a disciplinar a l'escola a: Oklahoma, Georgia, Alabama, Missisipi i Florida. Autors com Whipple, Ellen. E & Richey, Cheryl A (1997) assenyalen que són 26 els Estats que prohibeixen pegar a les escoles públiques, i 37 Estats prohibeixen fomentar que els pares peguin als seus fills, però què passa amb la resta d'Estats?

Tot i que l'evidència suggereix que les actituds pel que fa a l'ús del càstig corporal a l'escola està canviant, com il·lustra el gran nombre d'Estats que han prohibit el seu ús, el càstig corporal a l'escola sembla predominar al sud. Cal recordar que als Estats Units, així com en altres països, el càstig corporal o físic envers els nens ha estat sempre acceptat. Les normes culturals, influenciades per tradicions legals i religioses donen suport al càstig corporal dels pares. És tan així, que Straus (1991), citat en Qasem, Fatma *et al* (1998), va trobar que un 90% dels pares americans utilitzava el càstig corporal per a corregir el mal comportament dels seus fills. A més, des d'alguns estaments s'han recolzat els drets de l'escola a utilitzar el càstig corporal. Aquests poders normatius han contribuït indubtablement a l'ús del càstig corporal en els pares americans. El càstig corporal no és reservat només per als nens petits sinó que també els joves

reben aquest tipus d'estratègia punitiva. Per tant, tot i que els nens petits tenen més probabilitats de rebre una pallissa entre els 3 i els 4 anys, els estudis han trobat que al voltant de la meitat continuen sent pegats pels seus pares quan són adolescents⁴.

Seria sorprenent si EUA seguís Suècia (país pioner a refusar aquest tipus d'estratègia) en la prohibició del càstig corporal, però una varietat de factors, incloent la diversitat tremenda de creences religioses i altres valors, l'èmfasi en la privacitat familiar i el clima de conservadorisme, tot això fa improbable que aquesta política sigui adaptada. Tot i que la tendència és progressivament contrària a l'ús del càstig físic.

Canadà

Per la seva part, Canadà és un dels pocs països occidentals, juntament amb els EUA, i fins fa poc el Regne Unit, que segueix permetent l'aplicació del càstig físic a les escoles. El Parlament ha debatut un projecte de llei federal que eliminaria el dret de pares i professors a utilitzar aquest mètode. Així doncs, en aquest país, la secció 43 del codi criminal, permet la utilització de manera raonable, de la força per part de pares i professors com a mesura disciplinària, tot i que hi ha alguns sectors de la societat que consideren que aquesta secció del codi hauria de ser anul·lada, tal com fan palès en el seu estudi Cohen, 1995 citat en Qasem, Fatma *et al*, 1998.

Alexandria (Egipte)

Pel que fa a Alexandria (Egipte), no es disposa d'abundant literatura sobre l'ús del càstig corporal en aquesta societat. De les poques dades cal destacar que una proporció substancial d'homes (79,96%) i dones (61,53%) a les escoles preparatòries i secundàries van sofrir càstig físic infringit pels seus mestres. Els mestres usaven les seves mans, pals, vares, corretges, sabates, i puntades de peu sense passar per alt cap part del cos dels estudiants. Les lesions físiques més comunes eren cops i contusions seguides per ferides fractures, i es donaven en la seva majoria en els homes, així com la pèrdua de consciència i contusió.

Aquest estudi anterior indica que el càstig corporal és utilitzat àmpliament a l'escola per a disciplinar els estudiants la conducta dels quals no respon a l'estàndard desitjat per les institucions educatives, tot i que com s'ha comentat en un principi, aquesta pràctica estigui prohibida en els centres. Així, tot i que a Egipte, l'ús del càstig corporal a les escoles amb els estudiants està prohibit per un decret ministerial (Ministeris d'Educació, 1971), el nombre d'incidents que han passat a Alexandria durant els anys 1996-1997, indiquen que el càstig corporal a l'escola és usat i s'ha vist incrementat extensivament, cosa que ens porta a plantejar-nos la responsabilitat al compliment de certes lleis.

Kuwait

Les investigacions recents de Qasem, Fatma *et al* (1998) sobre Kuwait pel que fa a les actituds de parentiu enfront dels càstigs físics examinant els seus correlats sociodemogràfics van donar com a resultats que un 86% dels pares van estar d'acord amb el càstig físic com a forma de disciplinar els nens. Tot i que sí que és cert que les actituds sobre el càstig corporal varien segons les situacions.

Lesotho (Àfrica del Sud)

També a Lesotho (Àfrica del Sud), es va dur a terme un estudi que analitzava les percepcions dels professors sobre el càstig corporal a les escoles secundàries. L'anàlisi de les respostes de l'estudi de Monyoe, L.A, 1996, va confirmar que el càstig corporal va ser el mètode disciplinari més sovint usat, tot i que la retenció després de l'escola i la reprimenda verbal també eren usades sovint.

Moltes de les respostes dels enquestats, sostenen que l'ús del càstig corporal té objectius disciplinaris (66'6%), i un 25% esmenten propòsits que inclouen suspensió d'exàmens, no fer els deures, i no participació durant les lliçons. També s'usa el càstig corporal quan hi ha ofenses com portar gorres a classe. Aquests resultats estan d'acord amb els descrits en Conlee, 1986; Holdstock, 1985 i Mwamwende, 1994, citats en Monyooe, L.A, 1996, en l'ús del càstig corporal a les escoles.

Gran Bretanya

A Gran Bretanya pegar els nens ha estat acceptat durant molt de temps. De tots és ben conegut que la disciplina a les escoles britàniques des de sempre ha estat de les més rigoroses coneguda. Els càstigs físics estan prohibits a les escoles des de 1998, tot i que algunes institucions educatives s'hi resisteixen. A alguns pot sorprendre que un grup de 20 col·legis religiosos hagi anunciat la seva intenció de presentar un recurs davant el Tribunal Europeu de Drets Humans. El col·lectiu, recolzat pels pares dels alumnes, considera que els càstigs físics formen part de "l'herència judeocristiana" i assegura que la seva prohibició "viola els drets religiosos i paterns". Frade, Cristina (1999). Això ens indica el grau d'importància que aquesta societat atorga a aquest tipus d'estratègies, recolzades en la majoria de casos des de la institució religiosa.

Països en els que s'ha suprimit la pràctica del càstig físic

A **Escandinàvia** a l'igual que a Austràlia existeixen lleis que protegeixen els nens de possibles bufetades o pallisses. Són dels pocs països pioners a refusar aquest tipus d'estratègies per a frenar els comportaments d'indisciplina. Aquí podem destacar el cas de **Dinamarca**, país en el qual al 1986 va entrar en vigor

una disposició legal que estipulava que “els pares tenen l’obligació de protegir el nen contra la violència física i psíquica i altres formes de tractament perjudicial”. Dos anys abans, només un de cada quatre danesos estava a favor d’una llei que abolís formalment el dret dels pares a pegar els seus fills, mentre un 68% estava en contra. Al juny de 1997 Dinamarca va aprovar una llei contra el càstig físic.

També s’hi troba **Noruega** on una esmena legal de 1987 va disposar que els nens no han de ser exposats a violència física o a tractaments que puguin amenaçar la seva salut física o mental. Com succeeix en altres països, la llei va, en aquest cas, per davant de la societat: només un 25% dels noruecs estava conforme amb normatives que prohibien el càstig físic, tot i que amb els anys el país s’ha conscienciat sobre l’ús d’aquest tipus d’estratègies.

Al 1979 a **Suècia** es va promulgar una legislació que prohibia l’ús del càstig corporal pels pares. Això va fer baixar la tolerància per l’abús físic, també com l’ajut de moviments en contra dels assots. Altres països que han seguit l’exemple suec són Finlàndia (en 1984), així com Xipre i Àustria. La població sueca es la que ha expressat un refús més gran a l’ús del càstig físic per part de l’adult.

Per la seva part a **Austràlia** s’han posat lleis que protegeixen els nens de ser pegats amb la mà.

A **Itàlia** no hi ha legislació que prohibeixi el càstig físic. Tanmateix, existeixen ja precedents legals que apunten a la seva possible il·legalització. Es considera que l’ús de la violència per a finalitats d’educació no es pot continuar com una pràctica legal.

A **Alemanya** una plataforma ONG alemanyes i un òrgan governamental, la Comissió de la Infància, han preparat un avantprojecte de llei per a prohibir tota mesura educativa que ofengui la dignitat, especialment els càstigs físics i sancions que causin danys psicològics.

Finalment, no podem deixar d’analitzar el cas d’**Espanya**, on el terme càstig físic no apareix en la legislació espanyola que, malgrat això, sí que sanciona explícitament tot tipus de violència exercida amb els nens. Per tant es considera que el càstig físic no és legal. Tanmateix, el Codi Civil continua contemplant que els pares poden “corregir raonablement i moderadament els fills”, sense posar límits a aquesta *correcció*.

És important recordar que a Espanya no es pot pegar en els col·legis des de 1985, quan legalment es va reconèixer el dret dels alumnes a què “es respecti la seva integritat i dignitat personals”. Els professors poden ser sancionats per això, cosa que no succeeix, per exemple, a Irlanda, malgrat que, també allà, es prohibeix el càstig corporal en els col·legis. La qüestió és si la majoria de professors i pares estan o no d’acord amb aquest sistema, ja que com es pot comprovar últimament la premsa es fa ressò del reclam de la societat a tenir més mà dura amb els seus estudiants i, alhora, tornar al professorat el suposat poder que li ha estat arrabassat durant els darrers anys.

Tanmateix, allò realment interessant no és veure solament quins països estan a favor i en contra de l'ús del càstig físic a les escoles i en el context familiar, sinó més aviat quines raons s'argumenten per a defensar o rebutjar el seu ús.

Raons al·legades pels detractors del càstig físic o corporal

Tot i que en l'actualitat no es disposa de dades que demostrin que el càstig corporal sigui més efectiu que altres procediments o que resulti més nociu sobre la personalitat del subjecte castigat, es podrien establir quins són els avantatges i els inconvenients en l'ús del càstig corporal segons diversos autors; novament ens veiem obligats a recordar al lector les diferències entre abús i càstig físic.

Desavantatges segons els seus efectes

Des d'una perspectiva humanista, el càstig físic està àmpliament desacreditat. Això és degut entre altres raons, a què les idees educatives s'oposen a aquest tipus d'estratègia i el fan un sistema desaconsellat, en considerar-lo poc eficaç i dolorós per al subjecte i per a la seva autoestima. Es considera que el càstig corporal és com una forma de càstig artificial. Per tant, els autors es plantegen algunes raons contra l'ús del càstig físic. Entre algunes d'elles es planteja el fet que qui imposa el càstig allibera tensió en forma d'agressió. Això fa que disminueixi el seu malestar per alguna situació molesta que hagi viscut, sigui per culpa de a qui castiga o no, però acaba *rebut* l'altre individu la seva pròpia agressivitat.

També es qüestiona el fet que moltes vegades l'adult recorre a aquest tipus de càstig perquè és una via més fàcil i ràpida d'acció en perdre la calma⁵. Això fa que no es distanciï del fet i no incitarà el nen a la reflexió i al pensament com a precursors de l'acció. A més de les raons exposades anteriorment s'ha de recordar que el càstig físic usat habitualment insensibilitza el nen enfront d'ell, amb la qual cosa les reaccions, en ser cada cop més violentes per a aconseguir el mateix efecte, poden conduir a problemes molt seriosos.

Altres investigacions han descobert una relació positiva entre càstig físic i nombrosos indesitjables resultats, incloent agressió, comportament desviat, abús de substàncies i activitat criminal. També s'ha detectat menor èxit econòmic, i depressió i pensaments suïcides, sense oblidar que el càstig físic gairebé sempre ofereix models de comportament no adequats al nen. Una de les troballes més clares és el fet que els nens que han rebut pallisses sovint, acostumen pegar més els altres nens. Si els nens perceben que els pares i professors resolen els seus problemes pegant, serà lògic que aquests mateixos nens se sentin predisposats a solucionar els seus propis problemes pegant la gent que els molesta.

Aquests efectes del seu ús poden anar dirigits als propis nens, als pares i a la societat. Així doncs, pot danyar l'autoestima dels nens, generant sensació de

minusvàlidesa i promovent expectatives negatives pel que fa a si mateix. A més els pot ensenyar a convertir-se en víctimes. Existeix la creença estesa de què l'agressió fa més fortes les persones que la sofreixen, els "repara per a la vida". Avui sabem que no els fa més forts, sinó més proclius a fer-se víctimes. Al seu torn, els processos d'aprenentatge i el desenvolupament de la seva intel·ligència es veuen interferits, a l'igual que els seus sentits i la seva emotivitat. S'aprèn a no raonar. En excloure el diàleg i la reflexió, dificulta la capacitat per a establir relacions causals entre el seu comportament i les conseqüències que d'ell es deriven. Els fa sentir soledat, tristesa i abandó, incorporant a la seva forma de veure la vida una visió negativa dels altres i de la societat com un lloc amenaçant, i creant un mur que impedeix la comunicació pares-fills i danya els vincles emocionals creats entre els dos.

En els pares el càstig físic pot produir ansietat i culpa, fins i tot quan es considera correctal'aplicació d'aquest tipus de càstig. La violència s'expandeix. L'ús de càstig físic augmenta la probabilitat de què els pares en el futur tendeixen a mostrar comportaments violents en el futur en altres contextos, amb major freqüència i intensitat. Impedeix la seva comunicació amb els fills i deteriora les relacions familiars. Quan utilitzen el càstig físic perquè estan mancats de recursos alternatius, apareix una necessitat de justificació davant d'ells mateixos i davant la societat.

En termes generals, el càstig físic augmenta i legitima davant les noves generacions l'ús de la violència en la societat. Genera una doble moral. Promou models familiars esquinçats, sense comunicació entre els seus membres, que romanen desintegrats en la societat. Dificulta la protecció de la infància. En tolerar aquestes pràctiques, la societat resta deslegitimada davant els nens i nenes com un àmbit protector. S'eduquen ciutadans sotmesos que han après en els seus primers anys de vida que ser víctima és una condició natural dels individus que conformem la societat.

A més, no hem d'oblidar que l'ús del càstig corporal en els nens pot ser la causa que en un futur aquests ho vegin com una bona pràctica utilitzada pels seus pares durant la seva infància, i desitgin continuar aquesta pràctica amb els seus futurs fills, la qual cosa farà que els seus nens tinguin més riscos de resultats negatius sota aquesta experiència. Si es permet pegar els nens que peguen altres nens per a ensenyar-los que pegar no està bé, és possible que aprenguin la lliçó oposada, és a dir, que la violència és acceptable. Aquí és on sorgeixen missatges contradictoris que s'haurien d'evitar.

Així doncs, com a principi general, no es recomana la pràctica del càstig físic; tanmateix, existeixen algunes experiències aïllades, en les que, segons el parer d'alguns investigadors, l'ús de la surra a la mà o al cul, podria ser aconsellable. Qualsevol cosa que sobrepassi aquest límit podríem considerar-la com abús.

No obstant això, i tot i que la majoria d'estudis apunten cap a un refús en l'ús del càstig físic no podem oblidar que hi ha certs autors que basen les seves investigacions a defensa aquest tipus d'estratègia. Així doncs, considerant que és de summa importància comptar amb una perspectiva àmplia i rigorosa

sobre el tema, es comenten a continuació uns punts relacionats amb els avantatges d'aquest tipus d'estratègies defensats per aquests autors.

Raons al·legades pels defensors del càstig físic o corporal

Així com en el punt anterior s'ha comprovat que són diversos els aspectes que exposen certs autors en contra de l'ús del càstig físic, seguidament s'exposen els arguments al·legats pels defensors d'aquesta pràctica. Sense ànim de defensar uns o altres, sí que seria important concretar que els autors que no estan en contra del seu ús, probablement sigui perquè en tinguin en compte els aspectes educatius.

Avantatges segons els seus efectes

Al llarg de les seves vides, molta gent ha sofert càstig físic i no s'ha traumatitzat per això, però el risc de produir un dany emocional als nens i nenes obliga a buscar una alternativa. Així, tot i que la majoria d'autors es consideren fermes opositors del càstig corporal, alguns altres consideren que aquest posseeix certs avantatges que mai no es manifesten clarament. Però l'avantatge més gran del càstig corporal que manifesten els diversos autors, és que es percep com estímul desagradable, que és precisament allò que el càstig inclou en la seva definició: "estimulació desagradable"; la diferència clau és que el càstig corporal inclou dany físic més que psíquic.

També i des d'un punt de vista psicoeducatiu, l'avantatge en la seva utilització, vindria donada per la immediatesa de la seva aplicació i per la rapidesa en què es porta a terme el procés de càstig, el càstig corporal pot ser administrat ràpidament. Només cal recordar que en moments de tensió, frustració, pèrdua de nervis, etc., a vegades els adults poden perdre el control, i és aleshores quan, fins i tot d'una manera totalment involuntària, podem comportar-nos *violentament* davant d'una situació determinada.

El tercer avantatge que es manifesta en la literatura consultada, és que té conseqüències clares, específiques i òbvies. Segons Vockell, Edward, 1991, en les aules on el càstig corporal no és utilitzat, la situació és gairebé sempre més ambigua, els estudiants no sabran què és el que els passarà davant la infracció de la norma. Aquest avantatge serà minimitzada fins a desaparèixer si el càstig corporal és administrat capritxosament o inconsistentment.

Així doncs, els docents que han utilitzat en algun moment de la seva vida aquest tipus de càstig asseguruen haver trobat un eventual fre a l'estrès (percepció difusa d'una espècie d'alliberament), o per a l'alumne un càstig justificat, sense conseqüències greus, fins i tot per a alguns, d'efectes veritablement terapèutics. El que està en joc és la minimalització de la seva violència visible denunciant l'eventual violència invisible d'altres ensenyants, els quals, si no peguen, exerciran una violència molt més atterridora i per altra

part traumatitzaran la violència visible de l'ensenyant que pega. A vegades tot això pot comportar per a l'ensenyant una culpabilització excessiva. Cal comentar que tampoc no és que es consideri la bufetada o l'assot com el millor dels sistemes educatius.

Conclusió

Es imprescindible comentar en primer lloc, el fet sorprenent que les estratègies punitives físiques siguin aplicades i recolzades en la seva utilització a diferents països. Així, lluny de semblar una estratègia obsoleta, algunes societats la reclamen. Possiblement el fet de tractar-se d'un instrument de ràpida aplicació, pot ser una de les causes.

De tots és sabut que existeixen diferents tipus d'estratègies per a frenar els comportaments disruptius, però possiblement sigui el càstig físic aquella estratègia en la que s'és bastant prudent a l'hora de parlar sobre la seva utilització i utilitat. Algunes societats com ja s'ha apuntat, no ho acaben de rebutjar, però potser si tinguessin altres propostes sí que es decidirien a fer-ho. Es tractaria de trobar alternatives eficaces i ràpides, és a dir, que oferissin bons resultats en veure's implementades.

Però la realitat és molt diferent, les famílies, els professionals de l'educació, la societat en general, busca una eficàcia que sembla que s'ha perdut en haver cedit massa i arribar gairebé a l'extrem de la permissivitat. Això ha fet que certs sectors mirin cap enrere i tornin a demanar mesures més dures per a corregir certs alumnes el comportament dels quals no és del tot acceptable.

Els diferents mitjans de comunicació (ràdio, televisió, periòdics...) es fan ressò de la necessitat que el professorat pugui adquirir de nou el dret a utilitzar mesures més dures per a frenar certes situacions indisciplinades. Si bé és cert que no tots els sectors de la societat estan d'acord amb aquesta decisió, no deixa de ser-ho menys, que es tracta d'un tema candent, en el qual s'està demanant a crits una solució.

L'opció de l'aplicació del càstig físic en alguns països com és el cas de Mèxic, Egipte i alguns Estats d'EUA, ens pot portar a pensar i, alhora, ens pot sorprendre, però sobretot si parlem de països desenvolupats, com és el cas d'EUA amb una suposada mentalitat progressista. De totes maneres, tot i que en països com el nostre o Gran Bretanya s'hagi suprimit el seu ús, no podem oblidar que aquestes lleis han estat recents i que encara actualment hi ha sectors de la societat que el reclamen.

Les raons al·legades pels defensors i els detractors de la seva aplicació, ens reflecteixen la disparitat d'opinions pel que fa al tema, opinions que en certs països resten més unides per considerar-se que aquesta pràctica no aporta cap

benefici, sinó més aviat el contrari, perjudiquen greument la salut física i mental dels nens.

Amb tot això veiem la importància no tant de la tipologia de les estratègies punitiva, com sí de la seva correcta aplicació, i d'una correcta diferenciació dels conceptes. No obstant això, es considera necessari facilitar unes alternatives educatives a l'aplicació d'aquestes estratègies i recordar que en aquest article no s'ha pretès fer una apologia de qualsevol forma de càstig, ni que es recomani com la solució immediata, ni millor. El que ha pretès és fer una reflexió sobre la situació actual de certs països, suggerint alhora que el procediment apropiat seria pensar els avantatges (eficiència) i els desavantatges (efectes negatius), del seu ús. Al seu torn, també pretén ser font de reflexió en comprovar que, tot i que el càstig físic continua sent una estratègia refusada per diversos sectors de la societat, altres sectors i societats el segueixen reclamant i considerant com a necessari.

- 1 En el seu ús no es tenen en compte algunes de les variables com la intensitat o freqüència de l'estimulació punitiva, o la naturalesa i força de la conducta castigada.
- 2 D'aquesta manera, el fet de pegar quan es fa *de forma indiscriminada* i és administrat de manera irracional, es pot considerar com una de les formes més severes d'abús físic. Per tant, l'abús físic inclou formes de comportament que inclou "violència molt severa" com per exemple: colpejar, cremar, amenaçar o usar un ganivet o pistola. (Straus & Gelles, 1990 citats en Whipple, Ellen. E & Richey, Cheryl A, 1997). Segons aquests autors aquí rauria la diferència.
- 3 Serà el 1973, quan la *National Education Association* d'Estats Units, considerarà que cal abolir el càstig corporal, en considerar-lo inefectiu, considerant a més que potenciava encara més els problemes de disciplina, i sentiments d'hostilitat i agressivitat.
Però hem de comentar que justament tres anys després, el 1976, la Cambra dels Comuns del Parlament Britànic refusava la mesura d'abolició del càstig corporal a les escoles, i a l'abril de 1977, el Tribunal Suprem dels Estats Units resolgué que el càstig corporal no suposava una violació automàtica dels drets constitucionals del nen en edat escolar, Tanner (1978), citat en Gotzens, C. (1986). D'aquesta manera veiem que aquest mètode continua utilitzant-se i continua sent defensat per una part important de la societat.
- 4 El 1988 una enquesta d'investigació central d'opinió nacional va trobar que el 80% dels americans estaven d'acord o fortament d'acord en què cal en algunes ocasions disciplinar els nens amb alguna "surra" de tant en tant. (Flynn, 1994).
- 5 Woody, 1969 citat en Gotzens, C, 1986, assenyala que sovint els adults recorren al càstig corporal en moments en què experimenten ràbia o tensió emocional, cosa que pot incrementar els seus efectes negatius. Les motivacions que els porten a usar-lo són la descàrrega de nervis, perquè el consideren oportú per a l'educació, perquè estan mancats de recursos suficients per a afrontar una situació o d'estratègies per a aconseguir allò que volen, perquè no defineixen bé les situacions socials en les que les emeten, perquè no es controlen emocionalment...

Bibliografia

- Badía Martín, M.** (2001). Las percepciones de profesores ya alumnos de ESO sobre la intervención en el comportamiento disruptivo: Un estudio comparativo de los IES y escuelas de Enseñanza Secundaria de la comarca del Bages. *Tesis doctoral*. Universidad Autónoma de Barcelona.
- Flynn, Clifton P.** (1996). "Normative support for corporal punishment: attitudes, correlates, and implications". *Agression and Violent Behavior*. Vol. 1. n. 1, pp. 47-55.
- Flynn, Clifton P.** (1996). "Regional differences in spanking. Experiences and attitudes: a comparison of northeastern and southern college students". *Journal of Family Violence*. Vol. 11. n. 1, pp. 59-80.
- Flynn, Clifton P.** (1998). "To spank or not to spank: the effect of situation and age of child on support for corporal punishment". *Journal of Family Violence*. Vol. 13, n. 1, pp. 21-37.
- Flynn, Clifton P.** (1999). "Exploring the link between corporal punishment and children's cruelty to animals". *Journal of Marriage and the Family*. n. 61, pp. 971-981.
- Gotzens, C.** (1986). "La perspectiva dels adults sobre els comportaments d'indisciplina en el context escolar". A: *Psicopedagogia de l'escepcionalitat*. Primer Simposi Nacional. Fundació Caixa de Pensions, pp. 175-196.
- Kennedy, J.** (1995). "Teachers, Student teachers, paraprofessionals, and young adults' judgments about the acceptable use of corporal punishment in the rural South". *Education and Treatment of Children*. Vol. 18, n. 1. Febrer. pp. 53-64.
- Mahmoud Youssef, R; Salah-el-Din Attia, M; Ibrahim Kamel, M.** (1998). "Children experiencing violence I: parental use of corporal punishment". *Child Abuse and Neglect*. Oct, Vol. 22, n. 10, pp. 959-973.
- Mahmoud Youssef, R; Salah-el-Din Attia, M; Ibrahim Kamel, M.** (1998). "Children experiencing violence II: prevalence and determinants of corporal punishment in schools". *Child Abuse and Neglect*. Oct, Vol.22, n.10, pp. 975-985.
- Monyooe, L.A.** (1996). "Teachers' views towards corporal punishment in Lesotho schools". *Psychological Reports*, n. 79. pp. 121-122.
- Murphy-Cowan, T; Stringer, M.** (1999). "Physical Punishment and the Parenting Cycle: A survey of Northern Irish parents". *Journal of Community and Applied Social Psychology*, n. 9, pp. 61-71.
- Qasem, F; Mustafa, A; Kazem, N; Shah, Nasra M.** (1998). "Attitudes of Kuwaiti parents toward physical punishment of children". *Child Abuse and Neglect*. Vol. 22. n. 12. pp. 1189-1202.
- Straus, M.** (1996). "Corporal Punishment in America". *Journal of Child Centred Practice*. Special Issue. Vol. 3. n. 2. Nov. ISPC. Irlanda.
- Torrecilla Hernández, L.** (1998). *Niñez y Castigo. Historia del castigo escolar*. Universidad de Valladolid.
- Vargas, Nelson A. & Others.** (1995). "Parental attitude and practice rearding physical punishment of school children in Santiago de Chile". *Child Abuse & Neglect: the International Journal*, Sep. Vol.19, n. 9, pp. 1077-82.
- Whipple, Ellen E.; Richey, Cheryl A.** (1997). "Crossing the line from physical discipline to child abuse: How much is too much?". *Child Abuse and Neglect*. Vol. 21, n. 5. pp. 431-444.
- Zindi, F.** (1995). "An analysis of the arguments for and againts the use of corporal punishment in Zimbabwe's Secondary schools". *Zimbabwe Journal of Educational Research*, Mar, Vol 7, n. 1, pp. 69-83.